

FAKTA-ARK 16

BORGERNES RETTIGHEDER OG PLIGTER

Det danske samfund er et demokrati og et velfærdssamfund. Det betyder, at borgerne har en række rettigheder. For det første har borgerne demokratiske rettigheder, som omfatter politiske rettigheder og frihedsrettigheder.

For det andet har borgerne i velfærdssamfundet nogle sociale rettigheder, som omfatter retten til en række sociale tilbud og ydelser. Omvendt har borgerne også nogle pligter. Det er bl.a. skattepligt og værnepligt*.

Dette fakta-ark handler om:

- **Rettigheder**
- **Pligter**

Rettigheder

Politiske rettigheder

Politiske rettigheder er bl.a. retten til at stemme ved valg og til at opstille* som kandidat til bl.a. Folketinget eller kommunalbestyrelser.

Frihedsrettigheder

Disse rettigheder er bl.a.:

- Religionsfrihed, dvs. retten til selv at vælge religion
- Ytringsfrihed, dvs. retten til at sige og skrive det, man mener, uden først at have fået tilladelse af myndighederne
- Forsamlingsfrihed, dvs. retten til at mødes (også offentligt), fx for at demonstrere uden først at have fået tilladelse af myndighederne
- Foreningsfrihed, dvs. retten til at danne foreninger med lovligt formål uden først at have fået tilladelse af myndighederne

Sociale rettigheder

Sociale rettigheder er bl.a. retten til at modtage forskellige former for ydelser* og tilbud, hvis man har brug for hjælp. Det kan fx være gratis lægehjælp, hvis man er syg, eller økonomisk støtte, hvis man ikke kan forsørge sig selv.

Pligter

Skattepligt

Man har pligt til at betale skat af sine indtægter. Man skal ikke kun betale skat af løn, men også af fx mange sociale ydelser og af SU – statens uddannelsesstøtte. Man skal også betale skat af fx indtægter af renter i banken og af gevinster ved at sælge aktier. I nogle tilfælde skal man betale skat af gaver, som man får fx af sin familie. Det afhænger bl.a. af gavens værdi, og hvem man har fået den af.

Værnepligt

Alle mænd i Danmark har pligt til at være med til at forsvare landet. Det kaldes værnepligt. Derfor bliver alle danske mænd, der bor i Danmark, automatisk indkaldt til den såkaldte "Forsvarets Dag".

Der er ikke værnepligt for kvinder, men de inviteres også til "Forsvarets Dag" og kan frivilligt melde sig som soldater. På "Forsvarets Dag" skal de unge kvinder og mænd igennem forskellige tests og en helbredsundersøgelse. Det vurderes derefter, om de unge er egnede til militærtjeneste. Normalt bliver ca. halvdelen af de unge erklæret egnede*.

Derefter trækker alle mænd et lodnummer, som skal bruges, hvis der ikke er frivillige nok til at aftjene værnepligt.

Hvis man som mand bliver tvunget til at aftjene værnepligt i enten Forsvaret eller Beredskabsstyrelsen, kan man nægte begge tjenester og søge om at aftjene sin værnepligt igennem militærnægterordningen. Så skal man aftjene sin værnepligt ved fx at arbejde i offentlige institutioner eller nødhjælpsorganisationer.

Hvis man frivilligt aftjener sin værnepligt, kan man vælge mellem at være i enten Forsvaret eller Beredskabsstyrelsen. Værnepligten varer normalt fire måneder i Forsvaret og ni måneder i Beredskabsstyrelsen.

I 2020 var der ca. 3.500 unge mænd, der aftjente værnepligt i Forsvaret, og ca. 1.000 kvinder gjorde frivillig tjeneste. I Beredskabet var der i 2020 ca. 350 unge mænd, som aftjente værnepligt, og ca. 75 kvinder gjorde frivillig tjeneste. Tidligere var behovet for værnepligtige større, og der var derfor flere værnepligtige end i dag. Fx var det ca. 24.000 i 1970, men det antal faldt til ca. 4.500 i 2020.

